

Motion till riksdagen

1989/90:Ub808

av Berndt Ekholm m.fl. (s)

Utvärderingen av utländsk utbildning

Arbetsmarknaden är i dag överhettad inom många områden. Näringslivet ropar efter arbetskraft. Detta gäller i särskilt hög grad akademiker som civilingenjörer, civilekonomer, dataexperter, läkare m fl yrkesgrupper.

Trots det goda arbetsmarknadsläget är arbetslösheten bland invandrare och flyktingar hög, dubbelt så stor som för infödda svenskar. Detta gäller även akademikergruppen. Ser vi till relevanta arbetsuppgifter i förhållande till utbildning/kompetens är situationen för akademikerna särskilt svår. Uppskattningsvis endast var femte, som har jobb, arbetar inom sitt eget fack.

I invandrarakademikergruppen finner vi dem med utländsk examen, som varit länge i landet och är svenska medborgare, men också nyanlända flyktingar. Till gruppen hör också de som har avlagt svensk högskoleexamen. Men det hjälper inte alltid. Arbetslösheten och "felysselsättningen" är betydligt större hos dem än hos de infödda svenskarna.

Någon statistiskt säker kartläggning finns inte. Vi känner inte invandrarernas yrkesfördelning och om de arbetar i det yrke de är utbildade för. Vi känner inte arbetslösheten särskilt väl i akademikergruppen. Intresseorganisationen SIPA, Swedish International Professional Association, har i en enkät grovt kartlagt situationen bland sina egna medlemmar.

Av enkäten, som besvarats av drygt 100 medlemmar, framgår bl.a. att drygt 70 % i sitt hemland har arbetat inom det yrke de utbildats för. Drygt 20 % arbetar inom samma yrke i Sverige. Drygt 30 % har uppgivit att frånvaron av tillräckligt meriterande arbetslivserfarenhet av arbetsgivaren framhållits som hinder för att få ett sökt arbete. 35 % anser, att arbetsgivaren är negativt inställd till utländsk utbildning. Drygt 50 % är negativa till erbjuden svenskundervisning. Över 60 % anser, att deras kunskaper i svenska behöver förbättras.

Invandrarakademikerna har alltså mycket svårt att kunna tillgodoräkna sig sin utländska utbildning oavsett hur man behärskar svenska språket. Det hjälper inte att bygga på med kompletteringskurser. Inte ens en komplett svensk utbildning räddar situationen. Arbetsgivaren är mycket skeptisk, särskilt till invandrare från öststaterna och de arabisktalande länderna. Inte ens läkar- eller datakompetens, civilingenjörs- eller civilekonomexamen förbättrar situationen på ett märkbart sätt.

I SIPA-enkäten uppgav mer än 25 % trespråkighet utöver eget modersmål och svenska. Drygt 80 % talar engelska. Inte heller denna kompetens tas till

vara inom exportföretagen eller offentlig verksamhet, där flerspråkighet är en fördel. Nationaliteten tycks avgöra om man kan få ett relevant arbete. Diskrimineringen är tydlig. Hellre en lägre utbildad infödd svensk än en högt utbildad utlänning. Tyvärr drabbas i viss utsträckning också andra generationens invandrare med svensk utbildning.

Istället finner vi dessa högt utbildade personer inom yrken där låg utbildningsnivå dominerar: sjukvårdsbiträde, städare, diskare, kontorist, busschaufför och liknande. I första hand kommer man liksom hela invandrar- och flyktinggruppen in i bristyrkena. Antalet "felsysselsatta" kan uppgå till flera tusen, kanske t o m över tiotusen. Statistik saknas, som ovan nämnts.

Situationen har dock förbättrats en del under det gångna året. Såväl regeringen, statliga myndigheter som arbetsmarknadens parter har lagt ned en hel del arbete på att finna lösningar på problemen. Arbetsförmedlingsinsatserna har ytterligare förstärkts. Försöksverksamheten med praktik har lett till goda resultat. Arbetet fortgår att bygga upp en kunskapsbank om utländsk utbildning på AMS. UHÄ:s utvärderingsarbete av utländsk utbildning har fått förstärkta resurser. Informationsmaterial har börjat ges ut. Attitydpåverkande insatser är på gång. Regeringen avser under vintern komma med en proposition om nytt ersättningssystem till kommunerna, så konstruerat att det också skall stimulera till ett ökat inträde på arbetsmarknaden för de aktuella grupperna. Svenskundervisningen skall reformeras.

Men ännu kan vi inte slå oss till ro. Ytterligare insatser erfordras.

För det första måste invandrarakademikernas arbetsmarknadssituation kartläggas, så att en säker grund för rätt insatta åtgärder kan skapas.

UHÄ:s utvärderingsresurser måste byggas ut ytterligare. Kötiden är idag i genomsnitt över ett år för att få en utländsk utbildning utvärderad och överstätt till svenska förhållanden.

UHÄ har fr o m i år infört ett nytt system för ansökan. Denna skall inte längre inlämnas direkt till UHÄ utan till arbetsförmedling, högskoleenhet eller SYO-konsulent. Förfrågningar skall också besvaras av dem. Syftet är att ge UHÄ ökat utrymme att ägna sig åt utvärderingsarbetet. Samtidigt innebär detta, att den sökande inte längre kan ha direktkontakt med den myndighet som svarar för utvärderingen.

Sverige är ensamt om ett sådant system. Rationaliseringsvinsten är tveksam, eftersom merarbetet som andra parter får göra förmodligen blir stort. De är också dåligt insatta i det komplicerade utvärderingsarbetet och får därmed svårt att besvara den sökandes frågor. Flera myndigheter, bland dem Statens Invandrarverk, har kritiserat UHÄ för sättet att lösa arbetsbelastningsproblemet. Övriga utvärderingsmyndigheter, t.ex. socialstyrelsen, praktiserar ej detta tillvägagångssätt.

Det finns anledning till att regeringen närmare bör studera lämpligheten av den organisation UHÄ har valt samt att därvid efterhöra berörda parter synpunkter.

Det är också angeläget, att utvärderingsmyndigheterna ytterligare förbättrar och fördjupar informationen till de sökande samt till arbetsmarknadens parter.

Svenskundervisningen är trots förbättringar ännu inte tillfyllest för denna grupp. Intensivkurser och fackspråkskurser bör utökas och omfatta alltfler

yrkesgrupper. Hur invandrarens kompetens i det svenska språket skall dokumenteras är fortfarande inte tillfredsställande löst.

Mot. 1989/90
Ub808

Viktigast är att lösa praktikfrågan. Får arbetsgivaren möjlighet att följa arbetstagaren under viss tid och bedöma hans/hennes förmåga ökar utsikterna till anställning på ett avgörande sätt. De insatser som gjorts måste ytterligare förstärkas, särskilt gäller detta på den offentliga sektorn.

Det bör också övervägas att låta denna invandrargrupp få möjlighet till en längre praktiktid än 6 månader med bibehållet statligt stöd. Att exempelvis introduceras inom offentlig administration och få chans att visa att man klarar av jobbet tar tid. I vissa fall vore det angeläget att kunna förlänga praktiktiden upp till ett år.

Ett särskilt projekt för att marknadsföra vad invandrarakademikerna kan bidra med på den svenska arbetsmarknaden är motiverat. Det är mycket angeläget att kunna ändra attityderna till att anställa dessa grupper. Den offentliga sektorn måste bearbetas särskilt. Men också informationen till invandrare och flyktingar måste allmänt sett förbättras.

Det är slöseri med den resurs invandrarakademikerna utgör, att inte utnyttja deras kompetens. Särskilt nu då utbudet av arbetskraft måste ökas.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en lämplighetsprövning av UHÄ:s nya organisation för utvärdering av utländsk utbildning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att i övrigt förbättra arbetsmarknadssituationen för invandrarakademikerna.

Stockholm den 24 januari 1990

Berndt Ekholm (s)

Karl-Erik Svartberg (s)

Erkki Tammenoksa (s)

Lena Boström (s)

